

Олена РЯБІНІНА
професор кафедри соціальних
і гуманітарних дисциплін
Національного університету
цивільного захисту України

ПОСТПРАВДА ЯК СИТУАЦІЯ КОНСПИРОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постправа (*post-truth*), або пост-істина, є терміном, що надає гностичній візії реєстрованих фактів заданого соціально-психологічного змісту. Зрушення від істини до пост-істини відбувається в річищі ревізії об'єктивності знання. Та специфіка питома пост-правди не зводиться до проблеми істини в гностичному аспекті, до ймовірного незбігу факту свідомості з буттям речей у-собі-і для себе і зрештою не обмежується визнанням антропоїдної природи істини взагалі. Світосприймання і світовідчуття в ситуації пост-правди, лишивши у віддаленій ретроспективі обрис «апріорних форм» Канта або «ідолів» Бекона, набувають у теперішній час над-осібні інстанції управління цими «ідолами». Тоді суспільні умонастрої, громадська думка та її лідери мислять і діють згідно з визначеною установкою. Політична ідеологія, на відміну від пост-правди, є легітимізованою формою представлення інтересу верхівки як загального, як інтересу більшості. Щодо пост-правди йдеться про налаштування соціуму, той соціально-технічний тюнінг, що уможлиблюється медіа-ресурсами і тим безпрецедентним станом суспільної свідомості, коли її єдино турбує вітальна перспектива. Справа не лише в «подачі» фактів або фейків. Йдеться про надзвичайно розгалужений та поліморфний цивілізаційний процес, який не залишає окремо взятому індивіду волі до об'єктивності в пізнанні фундаментальних законів суспільства, думки і природи.

Ситуація пост-правди заряджена піар-технологіями на іррефлексивному рівні рушіїв світобачення. Та водночас буде помилкою радикально розуміти пост-правду як простір маніпуляції, що експлуатує глибинні чинники мислення і пізнання. Не слід забувати про неодмінний процес накопичення й інтеграції множинних, не завжди сумісних між собою «істин» й екзистенціальних порядків у царину суспільного життя; про значимість соціального елемента, добути європейцями за віки, про незліченні потоки людської суб'єктивності, що дифундують у полі взаємодій, у багатовимірній одночасності трагічних подій та своєкорисливих дій, подвигів і маніпуляцій. Пост-права – це становище суспільної свідомості, що спирається на потреби і чаяння більшості, живиться її духовною енергією і дає основу для версій, трактовок, домислів і узагальнень, особливо активних за втрати вектора життєдіяльності. Унеможливлення спільної для всіх учасників глобального процесу екзистенціальної істини є онтологічна передумова пост-правди.

Ситуація пост-правди набула термінологічного та теоретичного статусу в нещодавній суспільній аналітиці. Наразі 2016 року Оксфордський словник надав даному терміну статус «слова року», ріст популярності якого є напрочуд стрімким [1]. Апеляція до умонастроїв соціуму і вітальних потреб, що бувають над незаперечними фактами і зачисляють їх у реєстр своїх доводів, виявляється в ситуації пост-правди важливішою за об'єктивність фактів і навіть підпорядковує її новим узагальненням. В ієрархічному і логічно побудованому вигляді такі узагальнення зводяться в ранг гіпотез, а іноді теорій.

Пост-правда виступає і полем, і інформаційним потоком, що змінюється мірою асиміляції нових повідомлюваних фактів, – є складною технологією, яка залучає інформаційні комп'ютерні, медіа ресурси й схеми моделювання. По суті, пост-правда стала віртуальною реальністю, яка на відміну від віртуально-ігрових локацій не може бути за бажанням покинута задля переключення у звичайний реєстр життя. Справа не лише в повсюдності, а й у неспроможності індивіда порати потік повідомлень з нерозрізненими в ньому істиною і хибою, що надходять звідусіль. Критичне мислення, скуте потребою позитиву, у той же час жадає живлення з різноманітних джерел, та їх різнобій лиш заплутує його пошуки. Слід наголосити, що лише розуміння ключових закономірностей соціального поступу спроможне орієнтувати пошуковця. Та наразі постмодерн, це поле множинності істин, сприяє підміні історичності моментальністю. У нагромадженні моментів джерела і лідери суспільної думки провадять інтерес суб'єктів політичної волі попри «вперті» факти; чому немало сприяють технічні можливості відео зйомки, моделювання, *image-making*'у.

Серед гіпотез і теорій, що живляться строкатою сумішшю інформації, більш ефективно впливають негативні, так як працюють з базовою потребою індивідів в убезпеченні життя. Найімовірнішими з-поміж версій дальших подій стають конспірологічні «теорії змови» та ін. Використовуючи глобальні події як масштаб опису, такі теорії оперують образами неомальтузіанського нахилу й зловісними припущеннями. Не буде, на нашу думку, дивним, якщо з'ясується, що подібні конструкції найбільш популярні в утилітарно орієнтованих, суцільно стурбованих майновими статками осіб: звернімо увагу на майже столітні істини «Повстання мас» Х. Ортеги-і-Гассета [2].

У нинішніх умовах екзистенціальної загрози, що несе жахіття війни, нас турбує майбуття цілої етнонаціональної спільноти, а зрештою цивілізації, стає неоцінено важливою твереза соціальна думка. За слушною ідеєю Юваля Ноя Харарі [1] людство завжди жило в ситуації пост-правди, бо воно неодмінно створює міфи. Наразі конспірологія інспірує розхитування духовного «балансу» «подвійними» посланнями, що поєднують загрозливі та заспокійливі теми. Тривога і невизначеність находять обопільно прийнятні «підтвердження». В управлінні емоціями та діями великих мас і полягає сенс конспірологічної діяльності в ситуації пост-правди.

Список використаних джерел

1. Harari Y. N. 21 lessons for XXI century // Yuval Noah Harari. N. Y., Random House, 2018. 368 pp. ISBN 9781787330672.
2. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. // Хосе Ортега-і-Гассет. Нью-Йорк, ООЧСУ, 1965. 158 с.
3. Post-truth | Definition of post-truth in English by Lexico Dictionaries. *Oxford Dictionaries*. Lexico Dictionaries | English. Дата звернення: 7 травня 2024.

Олена ГАЛУСТЯН

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
психологічного забезпечення
та психофізіологічних досліджень
ННІЗДН Національної академії
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ЗАГРОЗАМ: ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасні інформаційні технології надали не лише багато можливостей для обміну інформацією, але й створили умови для ефективного здійснення інформаційно-психологічного впливу, особливо в умовах сьогоденішнього протистояння з РФ.

Наразі для кожного громадянина нашої держави важливо усвідомити, що окрім кровопроливної війни на полі бою, паралельно ведеться інформаційна війна, яка також здійснює свій руйнівний вплив. Саме тому, вкрай актуальним лишається питання інформаційно-психологічної безпеки.

Інформаційна безпека – складова частина національної безпеки, завданням якої є захист інформаційного простору від будь-якого зовнішнього чи внутрішнього впливу, який суперечить державній політиці. Відповідно, інформаційні виклики – це інформаційно-психологічні операції, завданням яких є нав'язування відповідної думки або загалом ідеології суспільству [1, с. 207].

Головним інструментом інформаційно-психологічних операцій є інформаційно-психологічний вплив. Інформаційно-психологічний вплив – це будь-яка форма прояву активності в межах інформаційно-комунікативного простору, що полягає у цілеспрямованому переносі спеціально підібраної інформації у формі значень певного змісту, знаків (символів), образів або сигналів, в результаті чого в об'єкта формується психоемоційний відгук, який